

9. МИХАЙЛОВА И. И., МЕНДЫГАЛИЕВА А. К. Формирование вычислительных навыков младших школьников на уроках математике в начальной школе // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2016. – Т. 17. – С. 701–705. – URL: <http://e-koncept.ru/2016/46315.htm>.
10. УРСУ Л.Н. Современные теории и методологии начального образования. Математика / Руководство для самостоятельной работы магистрантов: учебно-методическое пособие. Chişinău: UPS „Ion Creangă”, 2020. - URL: http://dir.upsc.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/2021/Ru_Matematica_TeoriiMetodolog_ClasePrimare.pdf?sequence=1&isAllowed=y

RETROACȚIUNEA ÎN PROCESUL DIDACTIC LA NIVELUL PRIMAR DE ÎNVĂȚĂMÂNT

FEEDBACK IN THE TEACHING PROCESS AT THE PRIMARY LEVEL OF EDUCATION

*Tatiana Dubineanschi, doctor, conferențiar universitar
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”
Dubineanschi Tatiana, PhD, Associate Professor
SPU „Ion Creanga” from Chisinau
<https://orcid.org/0000-0002-4276-0417>*

CZU 371.3:373.3

Abstract

In this article, some main ideas are reviewed with reference to feedback in the teaching process at the primary level of education. The main types of feedback and the four perspectives of approach are presented - cognitive, metacognitive, methodological and affective. Feedback strategies and principles that would ensure the effective implementation of this process are also mentioned.

Key-words: primary education, feedback, types of feedback, feedback strategies.

Retroacțiunea este considerat un veritabil pivot al oricărui sistem reglabil, precum este și sistemul de învățământ. Prin definiție, „feedback-ul este un tip specific de informație – o informație inversă sau de retur cu un rol bine determinat. În sistemele reglabile și autoreglabile informația inversă permite sistemului să-și modifice anumiți parametri pentru a stabili o stare de echilibru și pentru a continua să funcționeze după standarde prestabilite” [1, p.180]. Retroacțiunea este factorul cu influență semnificativă asupra reușitei elevilor. De ce cadrul didactic trebuie să fie informat și format cu referire la valorificarea retroacțiunii în procesul didactic? Deoarece retroacțiunea se deosebește de alte forme generale de comentarii pe care un cadru didactic le poate face unui elev, cum ar fi: sfatul, felicitările, evaluările; unele tipuri de retroacțiune sunt mai eficiente și mai pertinente decât altele; o retroacțiune oferită/realizată greșit poate fi în detrimentul succesului elevilor. Prin urmare, este foarte important de a cunoaște cum să fie realizată retroacțiunea într-un mod corect.

Retroacțiunea vizează informația pe care învățătorul o oferă unui elev după ce a analizat, a consemnat cum acest elev evoluează în realizarea unei sarcini, precum și informația care l-ar ajuta să-și amelioreze, să-și dezvolte competențele vizate.

Scopul feedback-ului este de a reduce distanța dintre locul în care elevul se află în procesul propriului progres și locul în care dorește cadrul didactic ca elevul să ajungă. Astfel,

feedback-ul ar trebui să includă un comentariu cu privire la performanța elevului, care să-l îndrume în ceea ce trebuie să facă pentru a atinge nivelul de performanță dorit.

Pentru a înțelege mai clar ce este retroacțiunea este bine de a puncta ceea ce nu este, de fapt, retroacțiunea:

✓ Retroacțiune nu trebuie să includă *judecăți referitoare la elev*. De exemplu, scopul nu este de a sublinia elevului că este inteligent, bun sau mai puțin bun prin raportare la realizarea unei sarcini. În așa situație succesele elevului sunt atribuite unor calități persoanele, da nu acțiunilor întreprinse pentru a realiza/finaliza sarcina. Fără a nega talentul sau aptitudinile naturale ale elevului, cadrul didactic, mai întâi de toate, trebuie să accentueze ceea ce elevul a făcut sau nu a făcut pentru a atinge un nivel de performanță așteptat. Deci, succesul sau eșecul unui elev nu trebuie atribuit inteligenței acestuia, deoarece acesta ar înțelege că reușitele sale se datorează mai degrabă calităților personale (inteligentă, pedantism, perseverență etc.), decât strategiilor specifice de învățare. Pe de altă parte, un elev poate atribui eșecul faptului că nu este bun sau suficient de bun și nu poate schimba situația.

Cadrul didactic nu trebuie să ignore aptitudinile naturale, dar să-și concentreze retroacțiunea asupra legăturilor dintre ceea ce elevii au făcut și rezultatul obținut, asupra ceea ce aceștia trebuie să facă ca să ajungă să obțină rezultatul dorit.

Deși cercetările sunt departe de a fi inventariat marea majoritate a formelor sub care se manifestă retroacțiunea, totuși, se pot contura câteva tipologii, în baza diferitelor criterii adoptate.

Cele mai frecvent menționate, și, desigur, realizate în mod practic sunt următoarele tipuri de retroacțiune: de bază, instructivă, de sprijin.

Retroacțiunea de bază constă în a-i spune elevului dacă răspunsul acestuia este unul corect sau incorect și a-i oferi răspunsul corect. De asemenea, este oportun de a oferi elevului un exemplu de urmat, precum și o situație în care acesta să „reinvestească” subiectul feedback-ului. De exemplu: „Răspunsul la exercițiu este corect/ răspunsul la exercițiu nu este corect/ trebuia să obții 250”.

Retroacțiunea instructivă/informativă îi oferă elevului informația cu privire la aspectul la care acesta trebuie să lucreze pentru a-și îmbunătăți performanța și pentru a valorifica strategia cea mai potrivită. De exemplu, pentru a reuși în rezolvarea unei probleme, elevului i se sugerează sau îi este amintit faptul că trebuie să citească problema cu atenție apoi să precizeze care este condiția și întrebarea problemei.

Retroacțiunea de sprijin îi determină pe elevi să se gândească la o modalitate de a-și îmbunătăți performanța fără a le arăta în mod explicit ce trebuie să facă. Acest tip de feedback este util pentru elevii care au deja o bună cunoaștere a obiectului de învățare [4].

În funcție de ajutorul pe care cadrul didactic vrea să-l ofere elevilor, toate tipurile de retroacțiune pot fi realizate din perspectiva a patru dimensiuni:

- ✓ *Cognitivă* – vizează cunoștințe, concepte, strategii și competențe de dezvoltat.
- ✓ *Metacognitivă* – vizează alegerea pașilor, strategiilor aplicate de către elevi în procesul activității.
- ✓ *Metodologică* – vizează organizarea unui proces, a unei abordări sau a unui conținut; managementul resurselor utilizate (temporale, umane, materiale etc.).
- ✓ *Afectivă* – vizează performanțe, atitudini, motivația etc.

În continuare sunt prezentați algoritmi de bază pentru cele trei tipuri de retroacțiune pe fiecare din dimensiunile de abordare.

Retroacțiunea de bază

- *Dimensiunea cognitivă*
  - Răspunsul este corect.
  - Răspunsul este incorect. Răspunsul corect este X.
- *Dimensiunea metacognitivă*
  - Modalitatea de realizare/rezolvare X est potrivită/adecvată.
  - Modalitatea Y este nepotrivită. Trebuie să folosești modalitatea X.
- *Dimensiunea metodologică*
  - Pașii pe care i-a proiectat pentru realizare trebuie revăzuți. Aceștia trebuie să se succedă în felul dat: B, N, W, Z.
- *Dimensiunea afectivă*
  - Ai făcut mari progrese în ultimul timp, dar faptul că nu exersezi suficient, îți încetinează progresul.

Retroacțiunea instructivă

- *Dimensiunea cognitivă*
  - Nu ai înțeles corect definiția/noțiunea... . Recitește informația de la pagina Y apoi reia rezolvarea exercițiului.
- *Dimensiunea metacognitivă*
  - Modul cum ai planificat să faci această lucrare este potrivit, dar ai fi reușit mai bine dacă țineai cont de următoarele lucruri... . Data viitoare, își recomand să realizezi următorii pași: X și W.
- *Dimensiunea metodologică*
  - Afirmările incluse în sarcina realizată nu sunt argumentate. Exemplifică și argumentează.
- *Dimensiunea afectivă*
  - Sarcina realizată corect vorbește înregistrarea unui progres. Continuă să depui efort și vei progresa.

Retroacțiunea de sprijin

- *Dimensiunea cognitivă*
  - Care sunt operațiile pe care le-ai făcut? Ce ai uitat să realizezi?
  - Cât de potrivită a fost această regulă? De ce este potrivită? În care situații o poți aplica?
- *Dimensiunea metacognitivă*
  - De ce această modalitate nu este potrivită? Prin care altă metodă s-ar fi putut rezolva?
  - De ce metoda X este mai rațională/mai potrivită decât metoda Y?
- *Dimensiunea metodologică*
  - Care au fost pașii pe care i-ai parcurs pentru a realiza proiectul/sarcina etc. La care pași ai avut nevoie de mai mult timp?
- *Dimensiunea afectivă*
  - Dacă ai continua să lucrezi la realizarea acestui proiect, ce vei face? [5]

Fiecare din cele trei tipuri de retroacțiune este eficientă dacă este valorificată ținându-se cont de experiența elevului, adică de gradul de formare a achizițiilor din domeniu. Astfel, în cazul debutanților sau elevilor aflați în dificultate este binevenită retroacțiunea instructivă realizată în procesul de învățare și care se concentrează pe conceptul sau pe acțiunile însușite. Pentru elevii aflați în proces de dobândire a competențelor este binevenită retroacțiunea de bază, mai ales în cadrul lucrului independent. Tot acești elevi au nevoie de feedback instructiv axat pe strategii pentru aprofundarea învățării și aplicarea achizițiilor în alte situații similare. Elevii „experți”, care au format competențe la un nivel înalt, au nevoie de feedback de bază, în special, în situații de activitate independentă. Feedback-ul de susținere va favoriza dezvoltarea abilități metacognitive care să îi ajute pe elevi să învețe eficient în mod independent. Totodată, se recomandă ca în cazul elevilor care consideră că reușitele și eșecurile proprii se datorează unor aptitudini înnăscute sau lipsei de aptitudini, atunci este cel mai eficient să se realizeze feedback-ul instructiv, indiferent de nivelul de formare al competențelor la acești elevi.

În ceea ce privește strategiile de evaluare, prezintă interes ideile lui Brookhar (2010), care le tipologizează după timpul (momentul, frecvența) utilizării, cantitatea, modul și destinatarii cărora se adresează (Tabelul 1.1.).

Tabelul 1.1. Strategii de retroacțiune [apud 2]

Criteriul de clasificare	Modalități	Recomandări/Observații
Timpul	Momentul realizării	– A formula o retroacțiune cât mai rapid posibil cu referire la cunoștințele subiectului și acțiunile efectuate (corect/incorect, potrivit/nepotrivit, adevărat/fals etc.).
	Frecvența realizării	– A amâna formularea unui feedback detaliat în vederea realizării, mai întâi, a unei evaluări complete și mai aprofundate privind raționamentul elevului și abordarea pe care o folosește. – A furniza/realiza retroacțiunii ori de câte ori este necesar și important, în funcție de situație.
Cantitatea	Numărul de observații	– A pune accentul pe observările/aspectele ce urmează a fi vizate în procesul de feedback cele mai importante.
	Importanța acordată fiecărei observări	– A selecta aspecte ce urmează a fi vizate în procesul de feedback, aferente principalelor achiziții dobândite la moment. – A lua în considerare nivelul de dezvoltare al elevului.
Modalitatea	Oral	– A selecta cele mai eficiente modalități, înainte de a realiza retroacțiunea.
	Scris Vizual/prin demonstrare	– A utiliza retroacțiunea care favorizează interacțiunea cu elevul. – A formula retroacțiune scrisă referitor la produsul realizat de elev. – A utiliza demonstrarea în procesul retroacțiunii, în funcție de necesitățile elevului.
Destinatarii	Individual	– A oferi feedback individual fiecărui elev.
	Grup/clasă	– A furniza feedback grupului atunci când grupul întâmpină dificultăți legate de înțelegerea,

valorificarea unui concept sau realizarea unor sarcini.

În cadrul subiectului abordat, prezintă interes cele patru principii fundamentale ale retroacțiunii menționate în literatura de specialitate:

1. Retroacțiunea este mult mai eficientă dacă vizează un singur scop. Scopul se poate referi la un singur aspect, o singură etapă a unui demers etc.
2. Retroacțiunea să fie oferită în raport cu puține aspect legate de cele realizate sau învățate etc. Prea multă informație copleșește, supraîncarcă cognitiv și afectează învățarea.
3. Retroacțiunea trebuie să aibă mereu ca scop oferirea ajutorului elevului pentru ameliorare. Pe deoparte, cadrul didactic este sincer în ceea ce-i comunică elevului, pe de altă parte, elevul trebuie să simtă că acesta este convins că el poate să-și amelioreze rezultatele, poate obține succes.
4. Retroacțiunea nu funcționează decât doar dacă este înțeleasă și acceptată de către elev. Cadrul didactic trebuie să accepte, chiar să încurajeze elevul ca să întrebe și să clarifice despre cele comunicate în procesul retroacțiunii ca să înțeleagă mai bine. Aceasta fiind, totodată, o dovadă de respect și încurajare [3, p. 3].

În condițiile învățării la distanță subiectul realizării retroacțiunii în procesul didactic devine mai stringent. În lipsa unei comunicări sută la sută directe, cadrul didactic trebuie să găsească oportunități de informare cât mai rapidă a elevului cu privire la reușitele sau erorile comise pentru a-i asigura parcursul eficient de învățare. Feedback-ul realizat prin intermediul resurselor digitale poate lua patru forme: textual (scris), pictural/prin imagini (de exemplu, desen, diagramă), audio și video. Deși feedback-ul scris este cel mai frecvent valorificat, studiile recente au arătat că feedback-ul audio și video duc la un grad mai mare de satisfacție din partea elevilor și a cadrelor didactice. În plus, se consideră că aceste forme de feedback ar avea un impact pozitiv asupra gradului de perseverență din partea elevilor.

În concluzie se poate menționa că pentru a fi eficient, procesul de predare-învățare-evaluare trebuie să funcționeze ca un sistem circular și să se autoregleze, iar elementul central al acestei reglări îl reprezintă, cu certitudine, retroacțiunea.

BIBLIOGRAFIE

1. CERGHIT, I. *Sisteme de instruire alternativă și complementare. Structuri, stiluri și strategii*. București: Aramis, 2002.
2. BROOKHART, S. M. (2010). *How to give effective feedback to your students*. Montréal: Chenelière-Éducation, 2014.
https://www.enseigner.ulaval.ca/system/files/strategies_de_retroactions.pdf (vizitat 29.02.2021).
3. Comment donner une rétroaction efficace aux élèves?
https://www.profweb.ca/system/cms/files/files/000/002/497/original/Retroaction_efficace.pdf (vizitat 12.03.2021).
4. Comment et pourquoi donner des rétroactions aux élèves? http://www.ac-grenoble.fr/ien.montelimar/IMG/pdf/les_outils_pour_la_classe_14_comment_et_pourquoi_donner_des_retroactions_aux_eleves.pdf (vizitat 12.03.2021).
5. Comment faire de la rétroaction?
<https://jenseigneadistance.telug.ca/mod/page/view.php?id=624> (vizitat 29.02.2021).